

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА АКТИВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Розглядаються проблеми соціально-економічної політики, спрямовані на підтримку малого бізнесу та підвищення доходів населення.

Вступ. Ринкові перетворення в економіці України організаційно пов'язані з реформуванням відносин власності, створенням багатокладної економіки. Вони вимагають реалізації прав та обов'язків суб'єктів, що справляють вплив на результативність праці, визначення їх економічних та інших інтересів в умовах нових форм господарювання, пошуку дієвих концептуальних засад формування національної соціальної політики, складовою якої є політика доходів населення.

Постановка завдання. На сучасному етапі для соціально-економічного розвитку країни надзвичайно важливим є наукові дослідження, пов'язані з особливостями формування доходів, пошуком ефективних механізмів для зростання добробуту населення. Формування доходів – це одна з найважливіших соціально-економічних проблем, оскільки реальні доходи характеризують рівень добробуту, можливість задоволення матеріальних та духовних потреб і подальший розвиток індивіда.

Лише в результаті створення умов для реалізації особистих інтересів у поєднанні з колективними та суспільними можливе досягнення конкретно вираженої зацікавленості працівників у ефективній діяльності підприємств.

Економічна наука набула значного досвіду щодо дослідження питань формування доходів у суспільстві, що, зокрема, проводилися такими зарубіжними та вітчизняними вченими як С. Брю, К. Макконнелл, А.А. Задоя, А. Колот, В.Д. Лагутін, В.О. Мандибура та іншими.

Результати дослідження. Якщо розглянути структуру доходів населення то заробітна плата складає 42,2 %, соціальна допомога та інші поточні трансферти 38,8 %, доходи від власності 2,4 %, прибуток та інший змішаний дохід 10,4 %. Головним джерелом доходів населення, як ми бачимо із наведених даних державної статистики, залишається заробітна плата. Разом з тим важливими є доходи населення від власності та підприємницької діяльності і на цьому потрібно акцентувати увагу. Процеси приватизації, акціонування підприємств дають змогу працівникам отримувати не лише доходи від безпосередньої трудової діяльності (заробітну плату), а й дивіденди з акцій і дохід на вкладений у підприємство капітал.

Однак оцінка розвитку малого підприємництва в Україні дає підстави робити висновок про кризову ситуацію у цьому секторі економіки: 10-12 малих підприємств на 1 тис. осіб, частка зайнятих на малих підприємствах відносно загальної чисельності зайнятих в економіці становить у середньому 6 %, а у розвинутих країнах – не менш як 50 % [6].

Підтримку малого бізнесу в Україні здійснюють державні, громадські, міжнародні, донорські, кредитно-фінансові, сервісні організації. На особливу увагу, з нашої точки зору, заслуговує державна підтримка означеного напряму діяльності. Сучасний механізм регулювання підприємництва перебуває на стадії формування. Подальшого розвитку та доопрацювання потребують законодавство з питань підприємницької діяльності та її ліцензування, система консультативної та

інформаційної підтримки, механізм фінансово-кредитної підтримки, система підготовки і перепідготовки кадрів для підприємств, а також спеціалістів для органів виконавчої влади всіх рівнів.

Важливе значення у соціально-економічному розвитку країни відіграють центри зайнятості, та їх програми щодо відкриття безробітними власної справи. Наведемо декілька прикладів, як проводиться політика самозайнятості та розвитку малого бізнесу в розвинутих країнах. Там основна маса самозайнятих сконцентрована в галузях сільського господарства і тільки біля 7 % – в обробній промисловості. Для безробітних, які вирішили зайнятися бізнесом, право на одержання допомоги по безробіттю або компенсації при звільненні замінюються правом на одержання одноразової суми, що використовується для відкриття свого бізнесу.

Розроблені спеціальні системи фінансування для безробітних, які вирішили створити свій бізнес. За французькою системою розмір одержуваних безробітним сум залежить від досвіду попередньої роботи і тривалості безробіття (перевага надається безробітним з більш коротким терміном безробіття). Ця система дозволяє безробітним придбати будь-яке підприємство, якщо вони мають в ньому контрольний голос, або створювати нові.

В Англії система допомоги для створення підприємств передбачає виплату протягом року щотижневої допомоги в сумі 40 ф. ст. всім особам, які не мають роботи протягом 8 та більше тижнів. Для вступу до цієї системи безробітний повинен інвестувати в новий бізнес 1000 ф. ст., які можуть бути одержані як кредит.

В Японії можливості створення власного бізнесу забезпечується, зокрема, одержанням вихідної допомоги, яка видається в момент звільнення постійного працівника з підприємства за умови досягнення ним „граничного віку”.

Сприяння розвитку малого та середнього бізнесу практикується у Франції, Великобританії, США, Швеції та інших

країнах шляхом включення фінансової допомоги малому та середньому підприємництву в програми зайнятості.

В Англії, наприклад, при підтримці муніципальних властей безробітні можуть засновувати власний бізнес або у вигляді мікро фірм, або у вигляді підприємств третього сектору. Мікрофірми – це традиційні приватні малі підприємства, що обслуговують місцевий ринок, а підприємства третього сектору – це підприємства кооперативного типу, створені особами місцевої общини за допомогою або фондів взаємодопомоги, або пожертвувань неурядових організацій. Нерідко підприємства малого бізнесу стають підсобними підприємствами крупних фірм. Малі підприємства мають пільгові кредити.

Новим напрямом роботи центрів зайнятості в Україні є надання безробітним одноразової допомоги на започаткування власної справи. Проведені нами дослідження дозволили виділити пріоритетні напрями вдосконалення порядку призначення та надання одноразової допомоги безробітним на започаткування власної справи:

– чітке визначення умов, виконання яких дає право на отримання допомоги;

– законодавчо закріпити безкоштовний характер процедури реєстрації та видачі свідоцтва на заняття підприємницькою діяльністю безробітним особам, які отримали державну допомогу;

– забезпечити зворотній зв'язок центр зайнятості – безробітний. Для цього до порядку надання одноразової допомоги доцільно включити пункт про необхідність інформування центру зайнятості щодо використання виділених коштів. Звіт може містити форми, що подаються у статистичні органи або податкову адміністрацію (квартальні, річні). Таке нововведення підтвердить цільовий характер надання допомоги, який на сьогодні забезпечується лише теоретично. Крім того, необхідність подачі звіту дозволить зменшити чисельність безробітних, які претендують на отримання одноразової допомоги, але насправді не

мають бажання і наміру займатися підприємницькою діяльністю.

– внести до пунктів положення поправку, відповідно до якої безробітний, що отримав одноразову допомогу і протягом трьох місяців не розпочав підприємницьку діяльність, повинен її повернути в повному обсязі. У подальшому він може знову зареєструватися у центрі зайнятості та отримувати допомогу по безробіттю у порядку, визначеному Законом України. Таке нововведення змусить безробітного проаналізувати усі переваги і недоліки перед оформленням звернення щодо одноразової допомоги.

Запропоновані нами заходи дозволять надавати одноразову допомогу безробітним, які дійсно мають бажання й здібності до ведення бізнесу, та обмежать випадки зловживання з боку безробітних та держаних службовців (оскільки процедура прийняття рішень про відмову або надання допомоги носить суб'єктивний характер).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, на основі проведених нами досліджень, з урахуванням досвіду країн з розвинутою ринковою економікою, виникає можливість визначити напрями соціально-економічної політики, спрямовані на активізацію підприємницької ініціативи населення, підвищення рівня самозайнятості та доходів, зокрема:

– підтримка малих підприємств у пріоритетних з точки зору споживача сферах, а саме виробництва продуктів харчування, товарів народного споживання, закупівлі та переробки сільгоспсировини, побутового обслуговування тощо;

– законодавча диференціація типів господарських організацій малого бізнесу, надання переваги виробничим підприємствам над торговельно-комерційними;

– розробка державних програм з урахуванням диференціації соціально-економічних характеристик регіонів;

– забезпечення правової захищеності підприємців шляхом удосконалення господарського законодавства;

– фінансова підтримка розвитку малого підприємництва через систему державних та недержавних кредитних установ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дикарева А.А., Мирская М.И. Социология труда. – М.: Высшая школа, 1989. – 303 с.

2. Єськов О. Мотивація і стимулювання праці // Економіка України. – 2001. – № 1. – С. 82-83.

3. Колот А. Організаційно-економічний механізм регулювання доходів працюючих: шляхи вдосконалення // Україна: аспекти праці. – 2003. – № 2. – С. 25-31.

4. Лагутін В.Д. Реформа оплати праці стимулюючого типу в Україні: теорія, концепція, практичні рекомендації і пропозиції. Монографія. – Луцьк: “Вежа”, 2000. – 240 с.

5. Петрова І. Оплата праці в мотиваційній системі сучасного підприємництва // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 7. – С. 22-27.

6. Полякова С.В., Форкун Ю.В. Регіональні особливості формування доходів населення в перехідній економіці України / Продуктивні сили і регіональна економіка. – К.: 2004. – С. 167-173.

ТУЛЬЧИНСЬКА С.О. – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і підприємництва факультету менеджменту та маркетингу Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут